

УДК 81'37:39

DOI: 10.36979/1694-500X-2022-22-2-58-62

**ВЫРАЖЕНИЕ ДЕНОТАТИВНОГО
И КОННОТАТИВНОГО ЗНАЧЕНИЙ В КОНЦЕПТЕ “ГОРА”**

Г.Ш. Абдразакова

Аннотация. Анализируется значение слова в концептуальном аспекте. Научные исследования понятий “денотат” и “коннотат” применительно к значению слова рассматриваются на основе фактических материалов. Отмечается, что результат восприятия действительности через органы чувств относится к слову как денотативу, его буквальному значению, тогда как коннотат относится к смыслу слова. Коннотативная речь исследует дополнительные, эмоциональные, эстетические, экспрессивные, красочные значения слов, которые образуются в результате мыслительного процесса субъекта. Денотативное и коннотативное значения слова выражаются также в концепте применительно к человеческой мысли, мировоззрению, образному восприятию мира. Денотативное и коннотативное значения слов, относящихся к концепту “гора”, анализируются на основе фактического материала. В кыргызской языковой картине мира слова и предложения, относящиеся к понятию “гора”, оказываются результатом языковых представлений, языковых и ментальных знаний в пределах национального языкового сознания.

Ключевые слова: слово; денотат; коннотат; субъект; сознание; мысль; концепт; гора; языковая картина мира; ментальный знак.

**“ТОО” КОНЦЕПТИНДЕ ДЕНОТАТИВДИК
ЖАНА КОННОТАТИВДИК МААНИЛЕРДИН ТУЮНДУРУЛУШУ**

Г.Ш. Абдразакова

Аннотация. Макалада сөздүн мааниси концептуалдык багытта талдоого алынат. Сөздүн маанисине байланыштуу “денотат”, “коннотат” түшүнүктөрү жөнүндөгү илимий-изилдөөлөр факты-материалдардын негизинде каралат. Чындыкты сезим аркылуу кабылдоонун натыйжасы денотат катары сөз түшүнүккө, анын түз маанисине байланыштуу болсо, коннотат сөздүн маңызы менен байланыштуу экендиги белгиленет. Коннотат кепте субъектинин ой-жүгүртүү ишмердигинен улам жаралган сөздүн кошумча, эмоционалдуу, эстетикалуу, экспрессивдүү, боёктуу маанилери экендиги изилденет. Ошондой эле сөздүн денотативдик жана коннотативдик мааниси концепт катары адамдын ой жүгүртүүсүнө, дүйнө таанымына, дүйнөнү образдуу, элестүү кабылдоосуна байланыштуу каралары туюндурулат. “Тоо” концептине байланыштуу сөздөрдүн денотативдик жана коннотативдик маанилери факты-материалдардын негизинде талдоого алынат. Дүйнөнүн кыргыз тилиндеги көрүнүшүндө “тоо” концептине байланыштуу сөз, сүйлөмдөр улуттук тилдик аң-сезимдин чегиндеги тилдик элестөөлөрдүн, тилдик, менталдык билимдердин натыйжасы экендиги далилденет.

Түйүндүү сөздөр: сөз; денотат; коннотат; субъект; аң-сезим; ой жүгүртүү; концепт; тоо; дүйнөнүн кыргыз тилиндеги көрүнүшү; менталдык белги.

**EXPRESSION OF DENOTATIVE AND CONNOTATIVE MEANINGS
IN THE CONCEPT “MOUNTAIN”**

G.Sh. Abdrazakova

Abstract. The article analyzes the meaning of the word in the conceptual aspect. The scientific research of the notions of denotative and connotative in relation to the word meaning is considered on the basis of factual materials. It is noted that the result of perception of reality through the senses refers to the word as a denotative, its literal meaning, when the connotative refers to the meaning of the word. Connotative speech explores the additional, emotional, aesthetic, expressive, colorful meanings of words, which are formed as a result of the subject's thought process. The denotative and connotative meanings of a word are also expressed in the concept in relation to human thought, worldview, figurative perception of the world. Denotative and connotative meanings of words related to the concept "mountain" are analyzed on the basis of the factual material. In the Kyrgyz language picture of the world, the words and sentences

relating to the concept of "mountain" are the result of linguistic representations, linguistic and mental knowledge within the national language consciousness.

Keywords: word; denotat; connotat; subject; consciousness; thought; concept; mountain; language picture of the world; mental sign.

Азыркы учурда тил илиминде когнитология, культурология, концептологиянын изилдөө объектиси катары белгилүү бир түшүнүктүү мазмунга–концепттерге бөлүнгөн сөздөрдүн маанисине жана колдонулушуна изилдөө жүргүзүү актуалдуу маселе болуп эсептелет [1]. Адам аң-сезимине чагылган чындыктын (денотаттын) негизинде предметтерди, кубулуштарды белгилөө, атоо (сөз) жана аны тил илиминин чегинде гана изилдөө аздык кылары илимий-теориялык изилдөөлөрдө белгиленип келет [2]. Ушуга ылайык кыргыз тил илиминде категориялаштырууга, концептуалдаштырууга жөндөмдүү тилдик атоолорду экстралингвистикалык факторлорго таянып, адамдын ойломуна жараша метафораланган, мазмундаштырылган концепттер катары иштеп чыгуу колго алынып, изилденүүдө (С. Өмүралиева, Т. Маразыков, А. Абдыкеримова, Б.Ш. Усубалиев, З.К. Дербишева, К.З. Зулпукаров, У.Д. Камбаралиева, Б.Б. Нарынбаева ж. б.). Бул изилдөөбүздө “тоо” сөзүн концепт катары карап, ага байланыштуу денотативдик жана коннотативдик маанилердин туюндурулушун изилдөөнү максат кылабыз.

“Денотат”, “коннотат” терминдери жөнүндө сөз кылганда, алгач *белги*, *лексикалык түшүнүк*, *сөз* деген түшүнүктөргө кайрылабыз. Бул боюнча орус окумуштуусу Н.Т. Комлев өзүнүн эмгегинде сөздүн *белги*, *лексикалык түшүнүк*, *денотат*, *коннотат* деген маанилик компоненттерине ар тараптуу изилдөө жүргүзөт. Аталган кубулуштардын бири-бири менен болгон байланышын жана айырмачылыктарын аныктап көрсөтөт [3]. Аталган эмгектеги илимий изилдөөлөрдөн кийин, төмөндөгүдөй жыйынтыктарды белгилөөгө болот: *түшүнүк* – логикалык кубулуш, ал эми *лексикалык түшүнүк* сөз белгинин ассоциациялык байланышы актуалдашканда жаралган лингвопсихикалык мүнөздө ойлонулган маани; *лексикалык түшүнүк* тил илиминен сырткары себеп-касиеттик маанилерге ээ эмес, лингвопсихикалык мүнөздө ченелүү өлчөмдө гана ойлонулган сөз белгиге байланыштуу маани катары каралат; *сөздүн мааниси*, *лексикалык түшүнүккө*

караганда, кененирээк; *сөздүн мааниси* семантикалык компоненттин бирдиги катары белгилүү бир жамааттын мүчөлөрү үчүн салыштырмалуу объективдүү, салыштырмалуу ар дайым колдонулуучу, салыштырмалуу бирдей мүнөзгө ээ компоненти катары белгиленет. Демек, сөздүн лексикалык мааниси деп салттуу грамматикалык изилдөөлөрдө белгиленгендей, нерсе-буюм менен байланышкан белгилүү бир тилдин грамматикалык мыйзамдары боюнча түзүлгөн маанисин эсептейбиз. Ал эми денотат, сөздүн лексикалык маанисине караганда, көбүнчө логикалык түшүнүк менен байланышат. Бирок ал алгачкы түшүнүк катары белгилерге, сөздөргө дал келет. Н.Т. Комлев белгилегендей, “денотат – это звено реальной или созданной фантазией действительности, которая может быть выражена словами. Денотат – это результат чувственного восприятия объективной действительности. Денотат – это любое индивидуальное представление о реальном или воображаемом объекте, которое имеет или может иметь какое-то языковое соответствие в виде слова-понятия” [3, 83–84–86.]. Ал эми С.М. Амиралиев өзүнүн эмгегинде “денотат сөздүн түз маанисин билдирүү менен бирге анын семантика-стилистикалык, эмоционалдык-экспрессивдик белгилерин жана боёктуулугун билгизбейт. Денотат бардык эле номинативдик (атоо) функцияны аткаруучу сөздөрдө кезигет”, – деп белгилейт [4, 66–6.]. Биздин көз карашыбызда, денотат – адамдын аң-сезимине кабылданган жана ой-бүтүмгө ээ болгон чындык жөнүндөгү алгачкы түшүнүк же белги. Мисалы, биздин көз алдыбызга, ой-туюмубузга кабылданган тоонун алгачкы образы, элестери, тоонун бүтүндүгү, бөлүктөрү, аларды түшүнүүдө жана түшүндүрүүдө колдонулган атоолор “тоо” концептине байланыштуу денотаттар болуп эсептелет. Кыргыз тилинде *тоо* – жер үстүндөгү маанилүү объектине, түздүктөн айырмаланып бийиктикке ээ болгон бүктөмдү түшүндүргөн денотат-сөз. Бул белгиси тилдеги сөздүктөр аркылуу берилет. Ошондой эле “тоо”, андан сырткары, белги касиеттерге ээ географиялык кеңири

түшүнүк. Бул энциклопедиялык сөздүктөр аркылуу түшүндүрүлөт. Ошол эле учурда ал – дүйнө таанымда, ойломдо, дүйнөнүн тилдик сүрөтүндө кеңири орун алган, образдуу, эмоционалдуу, терең маани-мазмунга, коннотацияга ээ концепт.

Концепттин денотативдик бөлүгү заттын аныктамасын, анын катышын же бөтөнчөлүгүн, колдонуу максаттарын, сапатын жана курамын билдирүү менен дефиниция түрүндө жашайт. “Тоо” концептинин ядролук бөлүгүнөн орун алган денотативдик маанилерге ээ атоолор, алардын синонимдери дүйнөнүн кыргыз тилдик сүрөтүндө төмөндөгүдөй түшүндүрүлөт: тоонун эң бийик жери *чоку* деп аталат. Ал дагы *туу жон*, *кыраңча*, *зоңгок* деген синонимдик аталыштарга ээ. Бул синонимдик аталыштар тоонун бийиктик деңгээлине жараша когнитивдик белгилерди туюндурат. Бийик-бийик тоолордун эң бийик жерин *чоку* же тоо кырларынын эң бийик жери *туу жон* же *туу чоку*, *кыл чоку* деп аталат. Ал эми анча бийик эмес жапыз тоо кырларынын бийик жерин *кыраңча* деп аташат. Жалпы эле тоо кыркалары, жондору *сырт* деген сөз менен да аталып, бул сөздүн мааниси күнүрттөнүп кеткен. Л.З. Будагов тарабынан бул сөз *арка (спина)*, *тоо кыркасы (хребет)* маанилеринде которулган. Н.Г. Мелинский Орто Азияда *сырт* дегендин ордуна көбүнчө *бел*, *кыр*, *адыр* деген терминде колдонуларын көрсөткөн. Огуздар кичине дөбө өрөөндөрдү да *сырт* дей тургандыгы Махмуд Кашгари тарабынан да белгиленип кеткен. Ошентип, сырт негизинен *хребет*, *спина* маанисиндеги жалпы түрк сөзү экендиги бардык окумуштуулар, изилдөөчүлөр тарабынан ырасталган [5, 36-б.]. Демек, сөздүн мааниси түшүндүрмө сөздүктөрдө нерсенин, кубулуштун, анын бөлүктөрүнүн, объектинин мааниси катары берилет. Мындай жагдай чындык жөнүндөгү жалпы, менталдык элестөөлөрдү толук бере албайт. Ошондуктан В.А. Звегинцевдин көз карашына ылайык, сөздү изилдөөдө ойломду жана башка механизмдерди тил аркылуу ишке ашырууда адамдын тилге болгон мамилеси, тажрыйбасы, талабы, көз карашы басымдуу түрдө каралышы керек. Окумуштуунун пикиринде, сөз же сүйлөм тил илиминин өзүнө гана тиешелүү кубулуш, тилдик, маанилик, белгилик структура же алардын тилдеги кадыресе маанилери эмес, ойлорду алмашуунун каражаты же туура сүйлөө үчүн колдонуучу курал ка-

тары колдонуп пикир алмашышыбыз керек [2]. Демек, сөздүн мааниси – объективдүү, ал коом тарабынан бекемделген түз маани. Ал эми сөздүн маңызы денотатта камтылган сөздү колдонуу процессинде жаралган субъективдүү кубулуш. Ушундан улам, сөз жаңы ойлонууларды, жаңы маанилерди кабыл алат. Маңыз бул кептеги субъектинин ой жүгүртүү ишмердигинен улам жаралат. Демек, сөздүн мааниси дайыма смысл (маңыз) менен байланышта болот. Ошондой эле маани менен маңыздын (С. Өмүралиева), (*смысл* кыргыз тилчи окумуштуулары тарабынан ар түрдүүчө аталат), түпкү маанинин (А. Абдыкеримова), сөздүн төркүнүнүн (Т. Маразыков) айырмасы бар. Сөздүн лексикалык мааниси контекстте маңызды жаратуучу сигнал, символ катары кызмат аткарат. Маңыз ар дайым өзгөрүлүп туруучу кубулуш. Ал кепте сөздүн мааниси актуалдашканда гана ачыкка чыгат. Мисалы, *тоо*, *чоку* түшүнүктөрү символ катары – бир нерсенин, окуянын, кыймылдын ж. б. жеткен чегин билдирген кошумча маанини туюндурат жана тилдик метафорага айланат. *Чоку* сөзү – максатка жетүүнүн чеги, алдыга умтулууну билдирген тилдик метафора: *Ашар замат жаңы гана чокуну, андан бийик максаттарга камданам. Кыл чокуга суктанамын сен жеткен, Кыргыз демек күчкө толгон эр жеткен* [6, 9-б.]. Аталган мисалдарда *чоку*, *кыл чоку* – максатка жетүү сөз айкашынын маанисине символдоштурулду. Аталган *тоонун чокусу*, *бийиктик* тилдик элестөөнүн негизинде максатка жетүү деген сөз айкашын мазмундаштырды. Демек, *чоку* – бул *ийгиликтин жеткен чеги* маанисин туюндурган тилдик символ. Мында алдыга умтулууну, ийгиликке жетишүүнү кыйытып туюндурду. Демек, тоо жана анын бөлүктөрүнүн адам ойломундагы образы ар түрдүү билимдерди баалоону туюндурган тилдик метафоралардын объектиси болуп эсептелет. Демек, сөздүн маңызы бир эле учурда эксплициттүү жана имплициттүү болуп берилет. Окумуштуулардын көпчүлүгү маңызды “коннотация” түшүнүгү менен байланыштырышат. Биздин пикирибизче, коннотация – нерселик түшүнүктү же денотативдик маанини толуктап туруучу эмоционалдык-баалоочу, образдуу кошумча маани катары каралат. Бул боюнча окумуштуу Т.С. Маразыков өз пикиринде “сөздүн коннотациялык мааниси – сөздүн өзүнүн түз, лексикалык маанисинен сырткары бир нече

кошумча маанилерди туюндурушу. Көркөм текстте сөздөрдүн контексттик, коннотациялык маанилери көркөм эстетикалык кызмат аткарып, көркөм маалыматты ар тараптуу, элестүү, образдуу туюндурууга көмөкчү болушат. Сөздөрдүн коннотациялык маанилери адамдын акылына гана эмес, сезимине да таасир этип, чыгарманын көркөмдүүлүгүн, таасирдүүлүгүн арттырат”, – деп билдирет [7, 91-б.]. Окумуштуу В.Н. Телиянын пикирине ылайык, тилдик бирдиктин маңыздык, мазмундук компоненти – коннотация. Ал экинчи функцияны аткаруу менен кепте тилдик бирдиктердин объективдүү маанисин колдонуу аркылуу концептти ассоциациялык-образдык элестөөлөр менен, экспрессивдүү, боёктуу маани менен толуктап турган мыйзамдуу кубулуш. Коннотация – бул баалоонун бир ыкмасы. Көрүнүп тургандай, В.Н. Телия “коннотация” жана “маңыз” (“смысл”) түшүнүктөрүн жакындаштырат. Коннотация сөздүн маанилик структурасына кепте ишке ашыруучу макрокомпонент катары кирет [8, 15-б.]. Ошентип бирдей көз караштагы, окшош пикирлерден кийин, коннотация – сөздүн маңызы, терең мааниси, кошумча мааниси, экспрессивдүү, элестүү, образдуу, боёктуу мааниси деген жалпылоочу, жыйынтыктоочу аныктамага токтолобуз. Биздин көз карашыбызда, концепттеги коннотативдик маани белгилүү бир элдин дүйнө таануу, дүйнө көрүү, дүйнөнү кабылдоо өзгөчөлүктөрү менен байланыштуу болот. Концепт жөнүндөгү жалпы менталдык билимдерди иштеп чыгууга көмөк көрсөтөт.

“Тоо” концепти коннотациялык маанилеринде улуттук аң-сезимдин чегинде калыптанган өзгөчө образдуу белгилерди чагылдырат. Концепттин дүйнөнүн улуттук тилдик сүрөтүндөгү когнитивдик образын баалоодо реципиенттердин (кыргыздардын) ой-сүрөтүндө калыптанган тоо тууралуу маалыматтар [9, 161-б.] ар кандай түрдө мазмундаштырылат. “Тоо” дегенде кыргыздын дүйнө таанымында, ой-сүрөтүндө алгач кандай образдар тартылат деген маселеге токтолобуз. Биздин оюбузча, тоонун когнитивдик образы көптөгөн реципиенттердин ой туюмунда ар кандай коннотациялык маанилерде туюндурулат: *мекен, туулган жер, кооздук, көркөмдүүлүк* ж. б. Мисалы, кыргыз реципиентинин ой-сүрөтүндө *тоо* – бул *аскалар, бийик-бийик зоолор, ак мөңгүлүү Ала-Тоо, ак кар*

баскан, булуттарды, көк асманды тиреген чокулар, ак мөңгүлөр, жайкалган жашыл чөптүү, арча жыттуу жайлоо, кырка-кырка тоолор, бозоргон адырлар, боз адыр, булактар, суулар, муз, таш, айбанаттар, арча-карагайлар, бадалдар, чычырканактар деген түз маанидеги лексема, синтаксемалар аркылуу туюндурулат. Ал эми буларды жалпылаштырып турган терең коннотациялык маани – бул жаратылыштын кооздугу, көркөмдүүлүгү.

Айрым реципиенттердин тоо тууралуу аң-сезиминдеги образдары патриоттук мүнөзгө ээ. Көпчүлүктөрүнүн ой туюмунда, “тоо” дегенде “тоо – мекен – Кыргызстан”, “тоо – сүйүктүү мекеним” деген түшүнүктөрдү жаратып, “тоо” сөзү коннотативдик маанини жаратуучу символ катары “өлкө”, “мамлекет” түшүнүктөрүн символдоштуруп турат. Мисалы, *Тоо – бул Кыргыз Республикасы. Оюма Кыргызстан келет. Кыргызстаныбыздын зор тиреги, зор байлыгы. Душмандардан коргоочу чеби, Кыргызстанды Ала-Тоосуз элестетүүгө болбойт* ж. б. Мында “тоо” концептине байланыштуу образдуу жана көркөм ой-туюм сүрөттөлдү.

“Тоо” дегенде айрым реципиенттин ой сүрөтүндө *тоо* сөзү туулуп, өскөн жерди символдоштурат. Айылы, балалык чагын элестетет: Мисалы: *Жапжашыл, жайкалган төрүмдү, жайлоону сагындым. Кыргыз тоолорун, Ала-Тоомду көргүм келет. Тоодо төрөлгөндүгүм менин эсимден кетпейт* (оозеки кеп).

“Тоо” концептине байланыштуу айрым реципиенттердин ой-туюмунда кыргыз элинин социалдык-тарыхый сүрөтү элестелет. Мисалы, *тоолук кыргыздар, көчмөн кыргыздар, тоо этектеп жашашкан кыргыздар, тоо койнунда жашашкан кыргыздар* ж. б.

Ошондой эле “тоо” түшүнүгү реципиенттердин ой-туюмунда эмоционалдык-экспрессивдик кабылдоолорду да жарата алат. Мисалы, *тоо* концептинин кошумча белгилери коннотациялык маанилерди жаратат. Мисалы, *кебелбестиги, түбөлүктүүлүгү, туруктуулугу, бейпилдиги, сүрдүүлүгү, күчтүүлүгү, жаңырыгы, жандуулугу, шаңдуулугу, жымжырттыгы, бийиктиги, коргоочу касиети, тиректиги, таяныч катары орду* сыяктуу ж. б. маанилерин көпчүлүк кыргыздар эмоционалдуу кабыл алат. Бул белгилери менен кыргыз баласына тоолор көркөм ой жүгүртүү ишмердүүлүгүн жаратуучу күчкө ээ.

Кыргыз улуттук тилдик дүйнө таанымында *тоо мекен* сөзү менен көркөм ассоциацияланып, “тоо – мекен” – когнитемасы түзүлөт да, *тоо* сөзүнө кошумча маани чөгөрүлүп, метафораны пайда кылат. Мисалы, *Тоо балдары тоодой чымыр делишет, Ат сыяктуу ташты минип желишет. Абдан бийик мекендери, андыктан Ай, Күн менен ойногусу келишет. Тоо башына көз жиберсем түндө, Кыргыз каны ырдай түшөт жүлүндө* [10, 211-б.]. Бул ырдын акыркы эки сабындагы метафора реалийдин түз маанисине айкашып, коннотацияланып, маанилик да жана көркөмдүк да таасири күчөтүлгөн. Метафора реалийдин түз маанисине айкашып, маанилик жана көркөмдүк эффект берген.

“Тоо” концептине байланыштуу коннотациялык маани төмөндөгү ыр түрүндөгү көркөм текстте да туюнтурулат: *Кыргыз деген эл жашайт, кыргыз деген, күндүзү күндү эмген, түндөсү жылдыз эмген тоолордун толтосунда! Кыргыз деген эл жашайт, кыргыз деген, киндиги калган бүтүп, тоо менен жылдыз менен!* [11, 98-б.]. Т. Мукановдун бул ырында “күндү эмген”, “жылдыз эмген” деген оригиналдуу салыштыруу бар. Ал нукура кыргыз тилдик дүйнө сүрөтүн элестете алат. Салыштыруудагы “эмүү” сөзү кыргыздык дүйнө таанымда коннотациялык мааниге ээ. Ошондуктан “эмген” деген лексеманын коннотациялык маанисинде элдин тоодой болуп күнгө, жылдыздарга кучак жайып жашаган көркөм образы негизги ой-сүрөт катары элес калтырат. “Күндү эмген”, “жылдыз эмген” деген туюнтмада акындын өз элинин тоодой бийиктигине, анын таза, аруу жан дүйнөсүнө суктануусу, сыймыктануусу, чексиз кубанычы коннотациялык маани катары кошо туюндурулган. Ушуга байланыштуу “эмген” деген лексема ыр текстинде эмоционалдуу, экспрессивдүү көркөм туюндурулган, кыргыздардын “тоо” концептине байланыштуу тилдик дүйнө сүрөтүнүн бир кырын, бир өңүтүн көркөм чагылдырган коннотативдик мааниге ээ фреймдик компонент болуп саналат.

Жыйынтыктап айтканда, дүйнөнүн кыргыз тилдик сүрөтүндө *тоо* лексемасы улуттук өзгөчөлүктөргө бай бүтүндөй жашоо түшүнүктөрүн жаратуучу билимдердин жана таанымдардын топтомунан турган негизги концепт болуп эсептелет. Мындай болушунун объективдүү себеби, кыргыз жери – тоолуу жер. Кыргыз мамлекети – тоолуу өлкө. Кыргыз өлкөсү

кырка тоолор менен курчалган. Кыргыз улуту – тоо койнунда төрөлгөн. Кыргыз элин “тоолуктар” деп аташат. Ошондуктан кыргыздарда тоого карата өзгөчө мамилеси дүйнөнүн кыргыз тилдик сүрөтү аркылуу ар тараптуу туюндурулат. “Тоо” түшүнүгү – жаратылыштын тутумундагы маанилүү объектини түшүндүргөн сөз же жердин көтөрүңкү бүктөмүн түшүндүргөн географиялык термин гана болуп эсептелбейт. “Тоо” кыргыздардын дүйнө таанымында, ойломунда байыртадан бери кеңири орун алган, салт-санаасында, тилдик мурастарында кылымдардан бери сакталып келе жаткан маани-мазмунга ээ концепт.

Поступила: 17.01.22; рецензирована: 26.01.22; принята: 01.02.22.

Адабияттар

1. Колесов В.В. Жизнь происходит от слова... / В.В. Колесов. СПб.: Златоуст, 1999. 364 с.
2. Звегинцев В.А. Язык и лингвистическая теория / В.А. Звегинцев. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 248 с. Сканирование и корректура: Aegius (ae-lib.org.ua), 2004. 2. URL: https://www.ae-lib.org.ua/texts/zvegintsev_languag (кайрылуу датасы: 21.01.2022).
3. Комлев Н.Г. Компоненты содержательной структуры слова / Н.Г. Комлев. М.: МГУ, 1969. С. 192.
4. Амиралиев С.М. Тилдин менталдык семантикасындагы кинологиялык концепттер: филол. илим. канд. ... дис. / С.М. Амиралиев. Бишкек, 2014. 154 б.
5. Исаев Д. Жер-суу аттарынын сыры / Д. Исаев. Фрунзе: Мектеп, 1977. 177 б.
6. Кожомбердиев Т. Кыл чокулар: ырлар / Т. Кожомбердиев. Фрунзе, 1988. 172 б.
7. Маразыков Т.С. Көркөм текст: иликтөө жана окутуу маселелери: монография / Т.С. Маразыков. Бишкек, 2020. 290 б.
8. Телия В.Н. Коннотативный аспект семантики номинативных единиц / В.Н. Телия // АН СССР. Ин-т языкознания. М.: Наука, 1986. 143 с.
9. Дербишева З.К. Ключевые концепты кыргызской лингвокультуры: монография / З.К. Дербишева. Бишкек, 2012. 176 с.
10. Кожомбердиев Т. От өчпөгөн коломто: тандалган ырлар жана поэмалар / Т. Кожомбердиев. Фрунзе: Кыргызстан, 1972. 443 б.
11. Муканов Т. Жан дүйнө: ырлар / Т. Муканов. Фрунзе: Кыргызстан, 1986. 156 б.